

**Министарство културе и информисања
11000 Београд, Влајковићева 3**

**Предмет: Учесће у јавној расправи
Стратегије развоја културе
Републике Србије од 2017. до 2027.**

Поштовани!

Полазећи од тога да Стратегија развоја културе Републике Србије садржи опредељења државе и дефинише стратешке приоритете и правце развоја културе у Србији од 2017. до 2027. године, да је њен основни стратешки циљ допринос развоју друштва у Србији, културном животу њених грађана и евроинтеграцијама и то заштитом, изучавањем и представљањем културног наслеђа и подстицањем уметничког стваралаштва она настоји да уважи, вреднује, очува и развије све оно што је, као жива и продуктивна традиција, свака епоха и културно-цивилизацијска формација трајно приложила целини културе грађана Србије и Срба на ширем културном простору. Стратегија веома јасно дефинише димензије српске културе (словенска, византијска, старобалканска, херојска, просвећено-европска, демократска и контактна), но истовремено не узима у обзир најосновнију дефиницију државе из првог члана Устава Републике Србије, да је Република Србија држава српског народа и свих грађана који у њој живе, не дефинишући димензије културе осталих грађана државе. Стратегија тежи развоју целокупног друштва у Републици Србији, но не обраћа довољну пажњу на развој културног живота управо грађана припадника националних мањинских заједница Републике Србије чија култура је такође интегрални дело културе у Републици Србији.

Као што стратегија тежи да дефинише димензије српске културе, тако и националне мањине истичу да су националне мањине националне заједнице које у држави представљају мањину и које се од већинског становништва разликују у својој култури, језику и писму у делу или у великој мери, те се због овога њихове битне карактеристике и њихово право на различитост огледају управо у тежњи за очување и развој различитости њихове културе, језика и писма. Култура националних мањина у Србији је део културе матичне (језичне) нације и њене културе путем њених корена, традиције, свакодневних веза савремених актера, историјских специфичности које обликују њен модеран развој као и језика, а истовремено на културу мањинских заједница значајно утиче културни живот већинског становништва као и процеси који се одигравају у српској култури, а ове културе обогаћују целокупан живот културе Републике Србије и њено културно стваралаштво.

На жалост неједнаки услови постојања и даљег развоја различитих култура (недостатак кадрова, несразмера у развијености културне инфраструктуре, финансирању, правном оквиру, медијској покривености, одвојеност од културног живота матичне земље, целокупан неповољнији положај мањинске културе) и међу-утицаји могу лако довести до сужења културе и до асимилације националних мањинских заједница. Уколико се међутим интеркултуралност и интегративна мултикултуралност упари са појачаном заштитом мањинских националних култура и поштовањем

њихове самосталности онда се процеси који воде до изумирање вредности могу успорити или чак преокренути, но за то се мора обезбедити да комуникација између мањина и већине не буде једносмерна, једнополна, а националне мањине и њихове културне вредности морају постати реални елементи вредносног система целокупног друштва. Димензијама интеркултуралности и мултикултуралности недовољно је посвећена пажња у предлогу Стратегије.

Са друге стране у оквиру развоја културне инфраструктуре не посвећује се довољно пажње оснивању, раду и одржавању установа културе националних мањина. Такође држава за финансирање културе националних мањинских заједница одређује из године у годину све мањи износ средстава, како номинално (у апсолутном износу), тако и сразмерно државном буџету (појава одузимања финансирања). Финансирање се све више одређује као пројектно финансирање путем конкурса, што онемогућава стварање, јачање и очување установа мањинске културе.

Треба указати на мањкавост правног оквира у припреми Стратегије. Наиме у Анексу 1 „Закони, подзаконски акти и потврђена међународна документа у области културе” набројана је само *Европска повеља о регионалним или мањинским језицима*, а једини мултилатерални правно обавезујући инструмент за заштиту националних мањина, *Оквирна конвенција за заштиту националних мањина* уопште није ни споменута. Оквирном конвенцијом за заштиту националних мањина држава се обавезала да предузме акцију да културна разноликост буде извор и фактор не поделе, већ обogaћења за свако друштво. Такође, билатерални споразуми о заштити националних мањина потписани са Румунијом, Мађарском, Хрватском и Македонијом уопште нису узети у разматрање. И сам назив Анекса 1 треба изменити јер у хијерархији правних аката потврђени међународни уговори се налазе изнад закона и подзаконских аката, док су овде у набрајању на последњем месту. Од домаћих прописа недостају најзначајнији мањински закони: *Закон о заштити права и слобода националних мањина* и *Закон о националним саветима националних мањина*, који регулишу бројне специфичности културе и културне делатности припадника националних мањинских заједница. Важно је истаћи да наведени прописи не недостају само из набрајања извора, већ да нацрт Стратегије није складу са обавезама из ових обавезујућих прописа.

Док Стратегија предвиђа (у)вођење систематске политике у циљу неговања српског језика и ћирилице, истовремено не предвиђа сличне мере за неговање и очување језика националних мањина. Предвиђене афирмативне пореске мере у сфери издавања листова, часописа и књига, дистрибуирања филмова, обавезивање комерцијалних телевизија на ћириличне тилове те утицајем на привредне субјекте, практично се ради на кажњавању јавне употребе језика и писма националних мањина, за које је ноторна чињеница да „већина мањина користи латинично писмо” (Мишљење Венецијанске комисије о Уставу Републике Србије, тачка 10). Обезбеђивањем ових афирмативних мера употреба мањинских језика у култури ће бити осим фактички доведено и правно у неповољнији положај. На постојање ове широке палете језика и писама у Републици Србији, укључујући и српски језик који сам има два писма – ћирилично и

латинично – треба гледати као на културно богатство, док фаворизовање српске ћирилице не сме никако да дискриминише језике националних мањина.

Координације националних савета националних мањина предлаже надлежном министарству да се стратегија у целости преиспита и допуни где је неопходно пратећи наведене смернице:

1. У стратегију се морају уврстити ефикасни механизми очувања и унапређења културе националних мањина у Републици Србији. Пука констатација да оно је присутно је недовољно.
2. У стратегији се мора предвидети развој комуникације и институционални канали комуникације између мањинске и већинске културе, са захтевом да оно не буде једнополно, већ да субјекте свих ових култура третира једнако.
3. У стратегији се морају предвидети механизми за јачање културних институција националних мањина. То је могуће једино кроз сарадњу надлежних државних (републичких, покрајинских и локалних) органа и организација са националним саветима, и то посебно кроз оснивање нових културних установа (нпр. завода за културу), делимично преношење оснивачких права над постојећим јавним установама на националне савете националних мањина, јачањем улоге јавних установа и обезбеђивањем одрживог финансирања ових установа.
4. Поред све јаче тенденције пројектног финансирања путем конкурса мора се обезбедити одрживо финансирање рада установа, јер само постојање установе претпоставља одређене трошкове који су везани за установу а који не чине део пројекта (нпр. одржавање хигијене, поштански трошкови, трошкови финансијске ревизије, итд.).
5. Треба се допунити правни оквир у оквиру стратегије, јер он не садржи најважније домаће акте које се односе на националне мањине и културу националних мањина: *Закон о заштити права и слобода националних мањина* и *Закон о националним саветима националних мањина*; такође изостављени су најважнији билатерални и мултилатерални међународни уговори, и то: *Оквирна конвенција за заштиту националних мањина* и Билатерални уговори о заштити националних мањина са Румунијом, Мађарском, Хрватском и Македонијом.
6. Стратегија предвиђа вођење систематске политике у циљу неговања српског језика и ћирилице, истовремено не предвиђа овакве мере за неговање и очување језика националних мањина.
7. Предвиђене афирмативне пореске мере у сфери издавања листова, часописа и књига, дистрибуирања филмова, обавезивање комерцијалних телевизија на ћириличне тилове те утицајем на привредне субјекте, практично се ради на кажњавању јавне употребе језика и писма националних мањина.
8. У области „3.6. Неговање српског језика и ћирилице” афирмативним мерама предвидети и језике и писма националних мањина (смањење пореза и за објављивање часописа на језику и писму националних мањина; конкурсима Министарства културе за преводе дела на стране језике обухватити и дела изворно написана на језику националне мањине...).

9. Област „1. УВОД”, у делу где се набрајају седам приоритетних подручја посвећених општим циљевима, под тачком 6. „Неговање српског језика и ћирилице” додати – „и језика националних мањина и њихових писама”.
10. Област „2. Садашње стање у култури”, у делу 2.1.1. Културна политика Србије према нивоима надлежности, поред републичког, покрајинског и локалног нивоа као посебан ниво додати и националне савете националних мањина.
11. Област 2.2.2 Савремено стваралаштво, у делу Специфичне установе културе, погрешно су као оснивачи пет завода наведени национални савети, а треба да стоји суоснивачи са АП Војводином. Такође је у називу свих завода, изостављена реч „војвођанских” (осим за Завод за културу војвођанских Мађара).
12. Област „3. Циљеви и приоритетна подручја културног развоја” – у Приоритете културног развоја додати и „Развој културе националних мањина на територији Републике Србије”.
13. На страници 62 – Повећање обима издвајања финансијских средстава из јавних прихода потребно је исказати посебно износе намењене за културу и за информисање, јер начин на који је приказано планирано повећање не показује који део ће се од задатог процента увећања односити на културу.
14. Област „3.2. Одговорна кадровска и управљачка политика” – додати тачку 7) Препознавање установа и манифестација од посебног културног значаја за националне мањине и пружање нарочите подршке њиховом раду.
15. У области „4.1. Културно наслеђа — истраживање, заштита и коришћење културних добара” стратешким циљевима обухватити и културно наслеђе националних мањина на овим просторима (као посебан циљ или интегрисан у већ наведене циљеве).
16. У области „4.2. Савремено стваралаштво” свим циљевима и мерама предвидети и унапређење савременог стваралаштва националних мањина.
17. Да се у конкурсима које објављују државне институције из области филмског стваралаштва под обавезно уврсти финансирање дугометражног филма макар једног аутора који жели да презентује тематику везану за националне мањине.
18. У овом делу би за русинску заједницу веома важно било да се предвиди да држава буде оснивач или суоснивач и позоришта националних мањина.
19. У области „4.3. Дигитализација културног наслеђа и савременог стваралаштва” предвиде да носиоци дигитализације могу бити и установе којима је оснивач национални савет, као и да дигитална грађа националних мањина у оквиру целокупне мреже буде посебно истакнута.

20. У области „4.5. Развој међународне културне сарадње” предвидети и сарадњу националних мањина са матичним државама и са регионима у другим државама где живи значајан број припадника националних заједница које немају матичну државу.
21. Да свака мањина која има већу концентрацију својих припадника (већу од 100.000 становника) мора имати свој завод за културу који ће бити осниван заједно са републиком или покрајином и финансиран од стране државе из буџета.
22. Једна од идеја чешке националне мањине у Србији била је оснивање Завода за културу Чеха. Овако датом стратегијом то је онемогућено јер се не дефинишу димензије културе осталих националних заједница, па тиме ни чешке.
23. Да републички завод за заштиту споменика културе уврсти у свој каталог један ромски музеј , један споменик културе и једно непокретно културно добро.
24. Стратегија развоја културе треба да представља основ за израду Стратегије развоја културе Чеха у Републици Србији. Дат Нацрт Стратегије треба у целости испитати и допунити, посебно због одвојености и дислоцираности од Матице земље јер чешкој националној култури прети опасност од нестајања.
25. Проблем осипања националне заједнице је убрзана асимилација а тиме и све мање финансирања културних активности.

С поштовањем,

.....
Мр Јене Хајнал,
председавајући Координацијом,
председник Националног савета
мађарске националне мањине

